

I 1937 ga Tiden ut en lærebok i tennis, skrevet av brødrene Johan og Reidar Haanes. (Omslag ved Thor Wiborg)

PER SARPEBAKKEN

“Den hvite sporten” og AIF

I 1959 kunne Norges Tennisforbund feire sitt 50 års jubileum. I den forbindelse ble det utgitt en jubileumsbok med tittelen “Den hvite sport”. Tradisjonelt har denne idretten i stor grad rekruttert sine medlemmer fra bestemte lag av samfunnet. I langt større grad enn andre idretter har tennis blitt karakterisert som overklasseidrett og snobbessport. Mange vil nok hevde at dette var, og kanskje også er, en god beskrivelse av tennisidretten.

I 1924 ble norsk idrett splittet. Politisk uenighet og voksende klassebevissthet resulterte i en deling som varte i 16 år. Vi fikk dannelsen av Arbeidernes Idrettsforbund (AIF), som så at idretten kunne brukes som et redskap i kampen for det klasseløse samfunn. Tennisens plass i AIFs historie kan ikke på noen måte sammenlignes med de tradisjonsrike arbeideridrettene som ski, friidrett, fotball, boksing og bryting. Likevel vil nok mange stusse når de hører at tennissporten ble dyrket innen AIF. Det er på mange måter vanskelig å forestille seg skitne arbeidere, iført hvite sokker, shorts og skjorter, knytte neven og rope deres første motto: “Ikke trellekår, men frie menn”. Dette var heller ikke tilfelle. Tennisen

hadde ingen plass i AIF før 1930-31 og da var målsetningen med idretten en annen.

Grafikerne viser veien

Grafikernes idrettslag, Grafia, var det første laget i AIF som begynte med tennis. Grafias medlemmer sorterte under tre fagforbund, og bestod av typografer, bokbindere og litografer. Fordi laget ble stiftet såpass sent som i 1927, hadde mange grafikere allerede meldt seg inn i andre lag innen AIF. Det var først og fremst ski og friidrett som var de toneangivende idrettene de første årene. Først i 1930 startet de med den idretten som etter hvert nærmest ville overskygge Grafias øvrige virksomhet; tennis. Fra Grafias beretning for 10 års perioden 1927-1937 kan man lese om den spede begynnelsen:

“Grafia optok som det første lag i AIF tennis på sitt program i 1930. Begynnelsen var beskjeden - ca. 13 stykker. Vanskelighetene var store - det var vanskelig å få leiet baner og disse var dessuten dyre. Materiellet var dyrt - og hvad som var mest påfallende: man manglet fullstendig praktisk erfaring i å organisere en slik gruppe, likesom man ikke hadde den fornødne instruksjonen.

Men interessen var upåklagelig - særlig blandt kvinnene"

Den første steinen var lagt, men deretter gikk det tregt. I de fire påfølgende år økte nemlig ikke interessen og medlemstallet nevneverdig. Dette kan sees i sammenheng med at laget de to første årene var det eneste AIF-laget med tennis på programmet og dermed ikke fikk den nødvendige stimulering utenfra.

AIF danner eget tennisutvalg

Selv om utviklingen gikk tregt, så hadde i hvert fall ballen begynt å rulle. Det første kretsstyret ble nedsatt i Oslo 7. april 1933¹. I tillegg til Grafia, var Handel og Kontorfunksjonærenes Idrettlag (H.K.I.F.) og Grorud Arbeideridrettslag representert i dette kretsstyret. Disse to lagene tok tennis inn på programmet i 1932.

Først i 1933 ble det registrert en viss aktivitet utenfor Oslo-regionen. Sarpsborg Arbeideridrettslag stilte med to deltakere i Arbeidermesterskapet som ble arrangert av Oslo Arbeidernes Tenniskrets.

Siden man så smått hadde fått øynene opp for tennis i AIF-klubber utenfor Oslo, var det naturlig at det ble nedsatt et forbundsutvalg for tennis. Utvalget begynte å fungere fra 1935, men det første året ble det bare holdt to møter. Det første forbundsutvalget for tennis besto utelukkende av medlemmer fra Oslo.

Utbredelse

Tennishistorien innen AIF er på mange måter en skildring av Oslokretsens arbeid. I tillegg til Oslo var det bare Akershus som nedsatte et rent tennis-

utvalg. Dog satte Telemark ned et eget tennis- og kvinneutvalg, men utbredelsen i Telemark var minimal, med bare et lag.

I 1933 var antall tennisdyrkende lag kommet opp i fire. Sarpsborg A.I.L. var det første laget utenfor Oslo som tok tennis inn på programmet. Det påfølgende året fikk Oslokretsen tilvekst av Idrettslaget Gnist og av Ila Idrettsforening. Av lag utenfor Oslo stilte Odd fra Sør-Trøndelag med en deltaker, og Sarpsborg A.I.L. med et fåtall deltakere til konkurranser i 1934. Veksten av lag økte hvert år fram til 1937. På det tidspunktet var det registrert 27 tennisdyrkende AIF-lag. Året etter flatet veksten ut. Dette skyldtes at fire Oslo-lag ikke maktet oppgaven med tennissporten, samtidig som tilveksten bare var på tre lag. Pr. 31. mai 1939 var lagsantallet kommet opp i 28.

Dessverre er det ingen kilder som kan gi et eksakt svar på medlemstallet. Visse tall kan likevel stadfestes. Grafias medlemsmasse økte fra 23 i 1931 til 71 i 1937, hvorav 31 var menn, 28 var kvinner, 10 piker og 2 gutter². I krets-mesterskapet for Oslo i 1936 stilte 157 deltakere opp, og dette var et av de største tennisarrangementene i AIFs historie. Grafia skiller seg ut som det klart største laget, med Ila Idrettsforening og Handel og Kontorfunksjonærenes Idrettsforening på klare andre- og tredjeplasser. De øvrige lagene stilte med få deltakere. Medlemstygden lå hos disse tre lagene gjennom hele tennishistorien i AIF. I 1938 stilte 847 deltakere opp i de 27 tennisturneringene som ble arrangert.

Karakteristiske trekk

Hva var så karakteristiske trekk ved

I.L. Grafias banner, bannerkomite og en del av deltakerne fra 1. mai-toget i 1934.

tennisvirksomheten innen AIF? For det første var en rekke lag det vi vil kalle rene bedriftslag. Lag som Frisørenes Idrettslag, Grafia og Restaurantarbeidernes Idrettslag er eksempler på det. Det var AIF som lanserte bedriftsidretts-tanken i siste halvdel av 20-åra, og omtrent halvparten av tennislaga i AIF ville vært tilsluttet Norges Bedriftsidrettsforbund i dag.

For det andre vil jeg trekke fram sentreringen rundt Oslo-området. Sammenligner vi med Norges Tennisforbunds utbredelse i dag, ser vi at de 12 største klubbene befinner seg i Oslo/Asker/Bærum-området³. Forskjellen er

at disse klubbene befinner seg i typiske vestkantmiljøer.

Hvorfor befolkningen i Oslo-området tiltrekkes av tennis i større grad enn i andre områder er vanskelig å svare på, men baneforholdene spiller nok i stor grad inn. Uansett, tennisinteressen innen AIF var i stor grad sentrert rundt Oslo-området.

For det tredje var kvinnedeltakelsen stor. Tennis har tradisjonelt, både nasjonalt og internasjonalt, tiltrukket seg kvinner i stor grad. Så var også tilfelle innen AIF. Andelen kvinnelige deltakere i turneringer varierte fra 30-50 % i de aktuelle årene. Dette må

Klara Møst, Ingrid Sandtrø og Ruth Quist var blant AIFs mest aktive kvinnelige tennisspillere. Ruth Quist deltok blant annet i Arbeiderolympiaden i Antwerpen i 1937.

kunne sies å være en veldig høy andel sammenlignet med den generelle kvinnedeltakelsen i idrett på denne tiden.

På tennistinget i 1990 ble en ny kurs staket ut. Norges Tennisforbund skulle satse på bredden, og tennis som folkeidrett ble lansert. Dette er på mange måter den samme ideologien som lå bak fremveksten av tennis innen AIF. "Tennis må bli allemannssport" var overskriften i en lang artikkel i Arbeideridrett den 15. november 1933. Fremveksten ble ifølge forfatteren Elling Sannerud særlig hemmet av tre faktorer. For det første dens borgerlige tilsnitt, for det andre tennissportens avskrekkende kostnader. Til slutt fremhevet han de vanskelige baneforholdene; banemangelen var akutt.

Banesituasjonen var et tilbakevendende problem gjennom hele AIFs 10 årige tennishistorie. Uten de kommunale banene ville ikke arbeidertennisen sett dagens lys. Det var i hovedsak på Frogner- og Jordalbanene at turneringene ble holdt. Trening ble i tillegg holdt på de kommunale banene på Fagerborg og Voldsløkka. For de fleste AIF-spillerne ble idretten en sommer-

aktivitet på grunn av lav innendørskapasitet. Selv om AIF inngikk en avtale om leie av Skøyen Tennishall i 1935, så var dette et begrenset tilbud.

AIF-tennisens fanesak var å gjøre tennissporten så rimelig som mulig. Tennisens rettmessige plass i arbeideridretten kunne bare oppnås hvis kostnadene ble senket. Det ble først og fremst tenkt på de høye baneleiene. AIF var en pådriver i arbeidet med å senke de kommunale satsene og satsene ble vitterlig senket. I 1930 var baneleien 75 kroner pr. sesongtime og 2.50 pr. enkelttime. I 1939 var prisene redusert til 25 og 30 kroner pr. sesongtime og 1 krone pr. enkelttime⁴. Dessuten opererte AIF med lave startkontingenter, spesielt i junior-, nybegynner- og bedriftsturneringer.

I tennis gir forskjellig spillestyrke store utslag. Tennisens egenart gjør at idrettens optimale potensial ligger i en matching mellom jevnbyrdige motstandere. Dette tok AIF hensyn til og innførte en mer differensiert klasseinndeling. Målet var å gi et større antall spillere jevne konkurransemotstandere.

Hvorfor kom tennis på programmet?

I 1920-åra var klassekonflikten stor i Norge. Arbeiderbevegelsen hadde lenge ment at Norges Landsforbund for Idrett (N.L.F.I.) agiterte for borgerskapet. Spesielt var det misnøye med holdningene som enkelte medlemmer og klubber viste overfor streikebrytere. Samtidig som misnøyen mot N.L.F.I. økte, kom det signaler fra Ungdomsinternasjonalen om at idrett skulle brukes som virkemiddel for å gjøre arbeiderne skikket til kamp. Denne kampinnstillingen sees lett i AIFs første motto: "Ikke trellekår, men frie menn."⁵

På dette tidspunktet var klassekampen sentral i AIFs virksomhet, så sentral at tennis nok vanskelig ville fått innpass. Til det var idretten for nært knyttet til borgerskapet.

Selv om interessen var til stede, så var det nok ingen tilfeldighet at tennis kom så sent på programmet. Utviklingstrekk i Arbeidernes Idrettsforbund spiller en stor rolle. På slutten av 20-åra oppsto det en maktkamp mellom den kommunistiske blokk som ønsket å opprettholde medlemsskapet i Røde Sportsinternasjonale og de som ønsket samarbeid med Det Norske Arbeiderparti (DNA) og Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon (AFL).

Mesterskapet i tennis.

Hårde og spennende kamper.

Deltakere i Arbeidermesterskapet i Tennis 1934; Karl Evang, Berger, Johan Juelsen og Trygve Lie. Mesterskapet ble arrangert på Jordal og Johan Juelsen slo Karl Evang i finalen i herreklassen. (Bildet er hentet fra Arbeideridrett nr. 9/1934)

Etter en årelang kamp kom det til et endelig brudd på det 7. landsmøte som ble holdt i 1931.

Flertallet ønsket et samarbeid med DNA og AFL. Siden Røde Sportsinternasjonalen mente dette var uforenlig

med et fortsatt medlemskap, så konstituerte mindretallet seg etter landsmøtet som eget forbund. De tok navnet Kampforbundet for Rød Sportsenhet og sto tilsluttet Røde Sportsinternasjonalen.

Med et velrettet skudd

feier vi borgerskapet vekk 15. oktober.

AIF brøt med Røde Sportsinternasjonalen, og valgte nærmere samarbeid med DNA og LO. Her ser vi et valgoppslag i Arbeideridrett, 15.10.1934.

På samme landsmøte ble Trygve Lie valgt som formann i AIF. Den senere så mektige mann innen Arbeiderpartiet hadde allerede rukket å få sterk innflytelse innen partiet. Det vesentlige i denne sammenheng er at Trygve Lie var en aktiv og ivrig tennisspiller. Dermed hadde tennisentusiastene i AIF fått en mektig støttespiller. Hans Amundsen skriver følgende om Trygve Lies syn på tennis:

"Tennis var ikke regnet for arbeidersport nettopp og han fikk høre noen bemerkninger om det. Men hvorfor skal arbeiderne holde seg borte fra tennisbanen? spurte han indignert. Når de først får smak på denne ypperlige sporten, vil de dyrke den med samme interesse som fotball. Og tennis ble tatt opp på programmet for Arbeidernes Idrettsforbund og fikk sitt spesielle utvalg til å ta hand om sakene. Tryve Lie var opphavsmannen til det."⁶

I 1933 skrev Rolf Hofmo i "Idrett og politikk":

"En idrettsorganisasjons viktigste oppgave er: å få flest mulig til å dyrke idrett. Organisasjonens virksomhet må bygges og innstilles på denne oppgaven.

Rolf Hofmo satt på den tiden som sekretær i AIF. Selv om klassekampen fortsatt sto sentralt, kanskje spesielt i Hofmo sine egne øyne som gammel kommunist, så var målsetningen bredere.

Mottoet var nå: Frihet, sundhet og kultur⁷. Dette ga rom, og under et slikt slagord fikk også tennis en plass.

Forholdet til Norges Tennisforbund

I 50 års-jubileumsboken til Norges Tennisforbund skrev Einar Diesen følgende om forholdet til tennisutvalget i AIF:

"Opprettelsen av Arbeidernes Idrettsforbund hadde også ført til at det innenfor dette forbund oppsto tennisklubber som hadde sine egne turneringer, deltok i internasjonale stevner og utfoldet stor virksomhet utenfor Tennisforbundet. Det oppstod aldri noen kampstilling mellom de to grupper av tennisklubber. Tvert imot oppstod det tidlig interesse på begge sider for en forståelse. Og undertegnede møttes 2 ganger før krigen sammen med styrekolleger, Elling K. Sannerud og hans kolleger, til drøftelser av fellesarrangement og annet i denne forbindelse. Forholdene var således de beste.

Tennisutvalget i AIF uttrykte et like positivt syn på samarbeidet med Norges Tennisforbund. I årsberetningen fra 1935-39 heter det:

"Samarbeidet med Norges Tennisforbund er upåklagelig. Vi anfører dette, da det som kjent ikke er så helt ideelt i de fleste av AIFs andre idrettsgrener."

Årsaken til det gode forholdet må sees i sammenheng med at tennis kom såpass sent på programmet i AIF. Oppmykningen mellom Arbeidernes Idrettsforbund og Norges Landsforbund for Idrett begynte så smått å gjøre seg gjeldende.

Viktig i denne sammenheng er også personavhengige forhold. Einar Diesen var journalist i Aftenposten på den tiden og han uttaler i intervju med meg følgende:

"Elling Sannerud var typograf, maskinsetter i Aftenposten, og jeg var journalist der så vi kjente hverandre meget godt og jeg vil si at vi var riktig gode venner. Rent politisk skulle vi være motstandere, personlig var vi det på ingen måte."

Avslutning

Var tennisforbundet og miljøet omkring tennissporten av en slik karakter at arbeiderne ikke ble ønsket velkommen, eller kan myten om tennisens overklassepreg til en viss grad avkreftes?

Reidar Haanes, bror til den kjente tennisspilleren Johan Haanes, var levende opptatt av tennis både som journalist, administrator og spiller i 30-årene. Som journalist førte han en kvass penn, og han rettet hardt skyts mot tennisforbundet. Han anklaget forbundet for både å være eksklusivt og konservativt. Hans krasse artikler i Sportsmanden i 1931-32 viser at det var debatt omkring forbundets konservative tilsnitt.

Karl Evang var en ivrig tennisspiller og representerte I.L. Grafia. Bildet viser Evang på tennisbanen i London i 1942, flankert av Haakon Lie og Tor Gjesdahl.

Haanes ble i 1934 diskvalifisert fra Norges Tennisforbund. Hans krasse angrep mot forbundet resulterte i den første straffesak i norsk tennishistorie⁸. På den tiden satt han som formann i Njård, og anklagene mot han var dels at Njård ikke hadde betalt inn kontingent og spilleavgifter til rett tid, og dels at han som journalist hadde satt fram krasse beskyldninger mot det daværende forbundsstyret og dermed nedsatt idrettens anseelse. Dette resulterte i at Reidar Haanes brøt med N.T.F. og meldte seg inn i Ila Idrettsforening, som sto tilsluttet AIF. Han hevdet seg både som spiller og som formann av Oslo kretsens Tennisutvalg i siste halvdel av 30-åra.

Mye tyder på at et flertall av medlemmene i tennisforbundet ønsket å opprettholde den elitepregede status som idretten ga dem. De ønsket ikke at arbeiderklassen skulle "skitne" til den hvite sporten. Likevel er det ikke riktig å legge for stor vekt på tennisforbundets "innflytelse" på dannelsen av et eget tennisutvalg innen AIF i 30-åra.

Min oppfatning er at hovedforklaringene ligger internt i AIF. Interessen for tennis var nok tidlig til stede hos enkelte medlemmer, men den kunne vanskelig aksepteres så lenge kommunistene hadde så stor makt som de hadde i AIF i 1920-åra. Til det var relasjonen mellom tennis og borgerskapet for belastende. Bruddet med kommunistene på landsmøtet i 1931 og Trygve Lies inntreden som ny formann var de avgjørende faktorene.

Selv om Trygve Lie blir berømmet som opphavsmann her, må også Elling K. Sannerud nevnes. Det var han som gjennom sitt engasjement i Grafia la grunnstenen, og han fungerte i en årrekke som kretsformann og senere

som formann for forbundsutvalget. Under det 9. ordinære landsmøte i Oslo i 1939 uttalte Rolf Hofmo vedrørende valg av Forbundsutvalgets formann:

"Jeg vil anbefalle gjenvalg av Sannerud. Han har sammen med Trygve Lie reist tennisporten i AIF".

Noter

- 1 Oslo A.I.K.s beretning for 1933, side 55. Det var Oslo A.I.K.s vårting 1933 som besluttet å opprette tenniskrets for Oslo og Omegn.
- 2 I.L. Grafiá, beretning for 10 års perioden 1927-1937, side 24.
- 3 N.T.F.s håndbok 1995, side 33.
- 4 AIF, beretning 1935-1939, side 167. Larsen Petter: Med AIF-stjerna på brystet. Glimt fra norsk arbeideridrett. Side 209, Oslo 1979.
- 5 Olstad, Finn: Forsvar, sport, klassekamp 1861-1939. Norsk idrettshistorie bd. 1, side 242. Oslo 1987.
- 6 Amundsen, Hans: Trygve Lie. Gutten fra Grorud som ble Generalsekretær i FN, side 74-75, Oslo 1946.
- 7 Hofmo, Rolf: Folkeidrett, borgerlig idrett, arbeideridrett. Side 8, Oslo 1937.
- 8 Haanes Reidar (red): Njård. Jubileumsbok 1924-1974, side 54-57. Oslo 1975.